

Тема: Моделі у формі нейронних мереж в задачах прогнозування розвитку фінансових процесів

Виконав: студент групи КА-41

Барзій І.І.

Науковий курівник: д.т.н., професор Бідюк П.І.

Об'єкт, предмет і мета дослідження

Об'єкт дослідження: фінансові процеси (динаміка цін акцій на біржі, котирування валют, економічні індекси) у формі часових рядів.

Мета дослідження: аналіз можливостей застосування моделей у формі нейронних мереж для прогнозування розвитку вибраних нестационарних фінансових процесів.

Предмет дослідження: моделі нейронних мереж, методи їх побудови, підготовка вхідних даних.

Актуальність дослідження

- Прогнозування сучасних фінансових процесів – задача, що розв'язується багатьма колективами для підприємств та установ різних напрямів діяльності. Застосування методів машинного навчання дає можливість отримати прийнятні за якістю результати.
- В наявній літературі недостатньо необхідної інформації про результати виконання таких досліджень через їх високу комерційну значущість і таємницю.
- Результати, отримані в роботі, можуть бути використані для моделювання і прогнозування фінансових часових рядів або нестационарних процесів іншого походження.

Постановка задачі

- Виконати аналіз ефективних методів моделювання і прогнозування динаміки процесів фінансового характеру.
- Дослідити можливості реалізації архітектури нейронних мереж таким чином, щоб її властивості відповідали вимогам стосовно розв'язання поставленої задачі.
- Зібрати фінансові дані і утворити з них множину процесів для побудови моделі та її використання для прогнозування.
- Реалізувати обрану модель, навчити її на фактичних даних.
- Запропонувати методи покращення отриманих результатів короткострокового прогнозування.
- Порівняти результати прогнозування між собою та з іншими моделями.

Огляд літератури та методів моделювання

- **Математичні регресійні моделі** (АРКС, АРІКС тощо) — використання додаткової оцінки новин за тиждень для прогнозування, але отримана мала точність.
- **Методи машинного навчання**
  - Метод опорних векторів — з використанням трюку ядра можлива нелінійна класифікація, але є відносно небагато робіт з його використанням для розв'язання поставленої задачі.
  - Дерева рішень — завдяки використанню перетворення даних в текстову форму або ансамблю дерев точність прогнозування в подібних задачах сягає 76%.
  - Нейронні мережі — при поєднанні нейронних мереж з генетичним алгоритмом, або при використанні глибокого навчання, точність сягає 81,3% на деяких даних.

Процеси, що досліджуються

- **Курси валют**

- EUR/USD
- GBP/USD
- BITCOIN/USD
- USD/JPY

- **Сировина**

- Нафта
- Золото
- Срібло

- **Акції**

- Amazon
- Facebook
- Apple

- **Індекси**

- S&P 500
- STOXX 50

Отримання фактичних фінансових даних

- **Порівнювані ресурси даних**

- Google Finance
- Yahoo Finance
- Dukascopy

Google Finance

YAHOO!
FINANCE

 DUKASCOPY
Swiss Forex Bank & Marketplace

- **Характеристики завантажених даних**

- Щогодинні записи: ціна відкриття, найвища ціна, найнижча ціна, ціна закриття
- Приблизно 9000 записів для кожного часового ряду
- Часовий інтервал – 20.03.2017 – 20.03.2018
- Менше 1% порожніх записів (пропусків)

Вхідні дані

EUR/USD 1H

з ковзним середнім

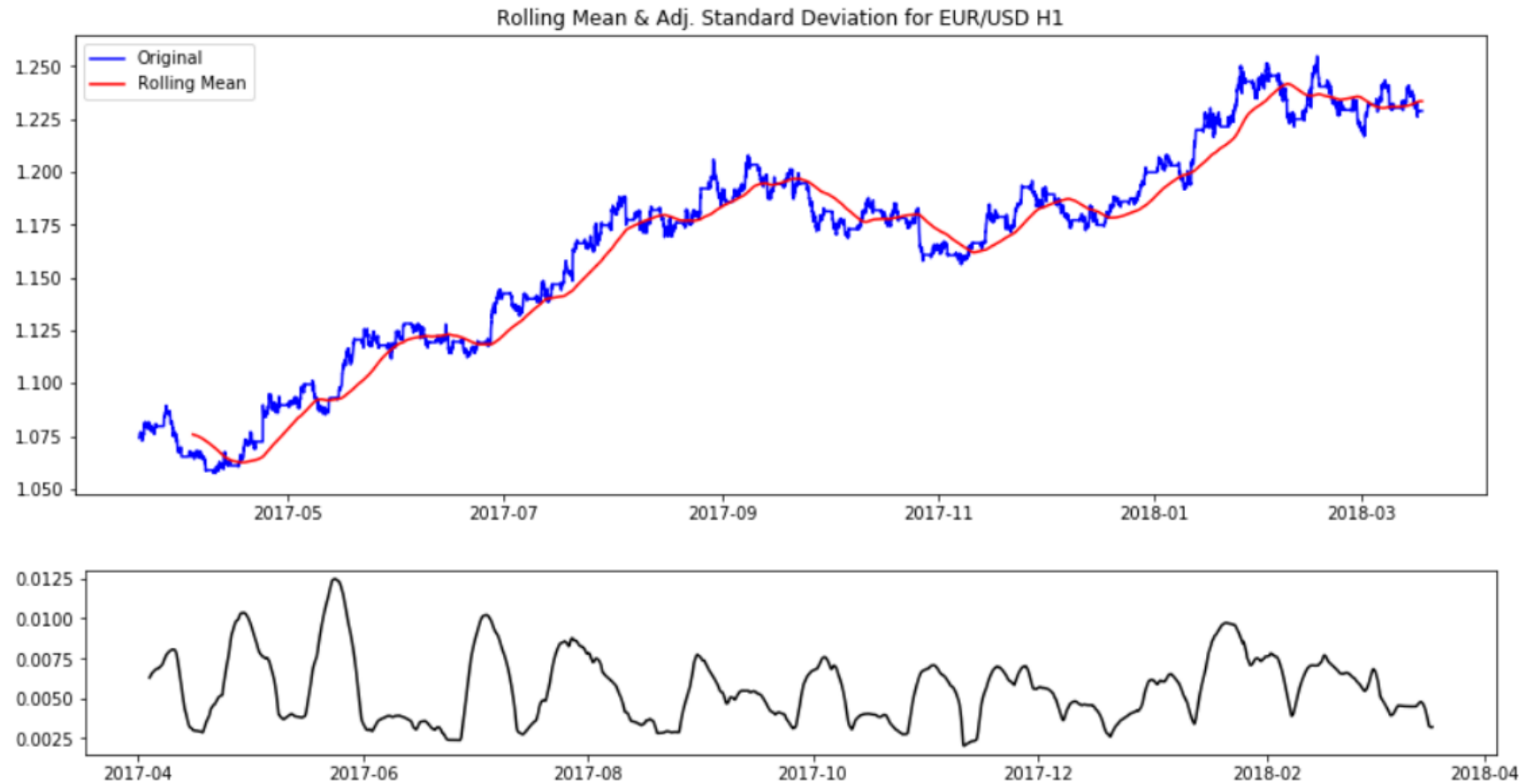
$$p_{MA} = \frac{p_L + p_{L-1} + \dots + p_{L-(n-1)}}{n},$$

та відносним
стандартним
відхиленням

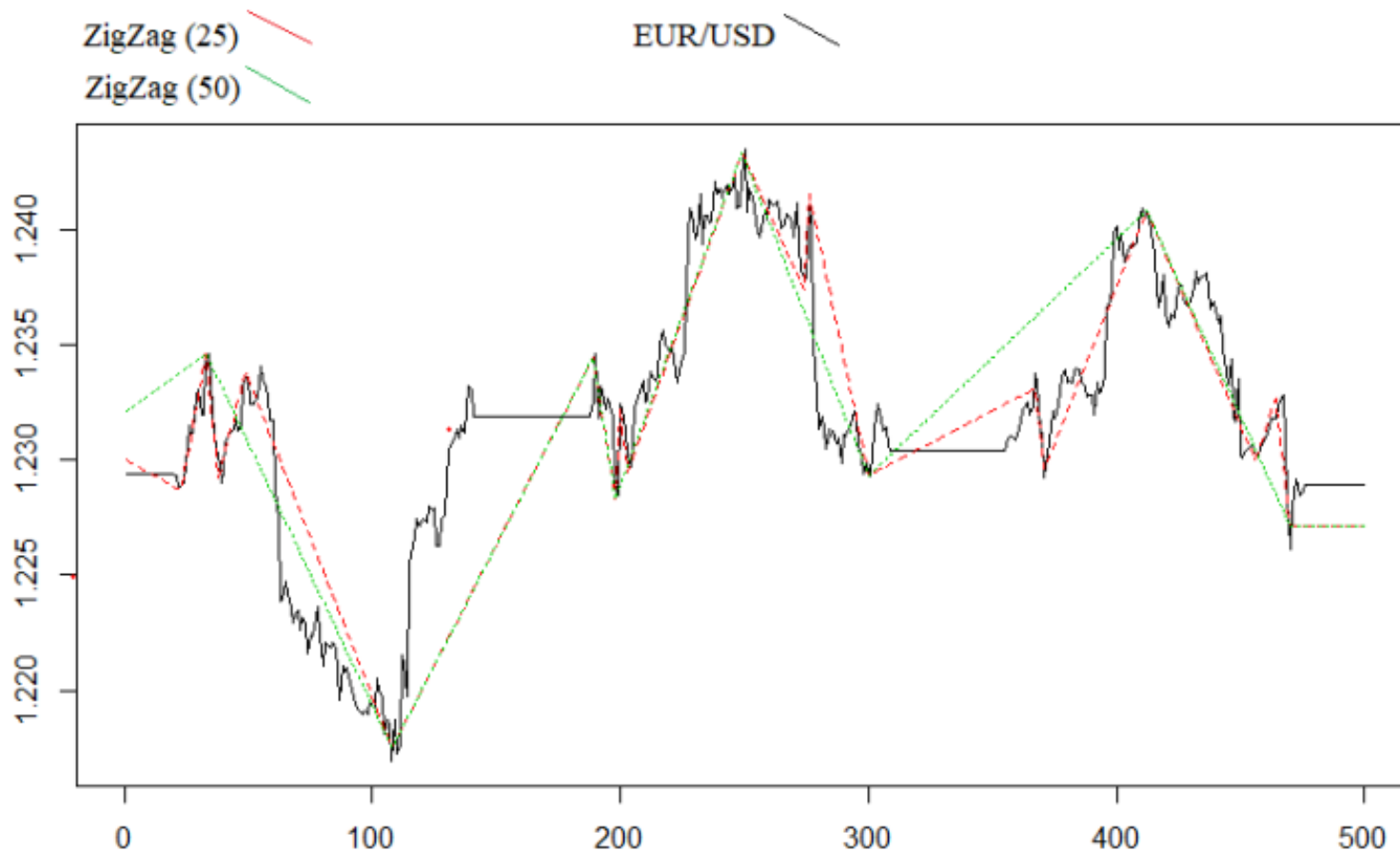
$$D_n = \frac{\sum_{j=1}^n (p_j - p_{MA})^2}{n - 1},$$

$$S_{rlt} = \frac{\sqrt{D_n}}{p_{MA}},$$

за останні 360
значень

Розмічені входні дані

Розмічення даних за допомогою індикатора ZigZag – фіксуються зміни значень тільки ті, що більші за вказаний поріг n .

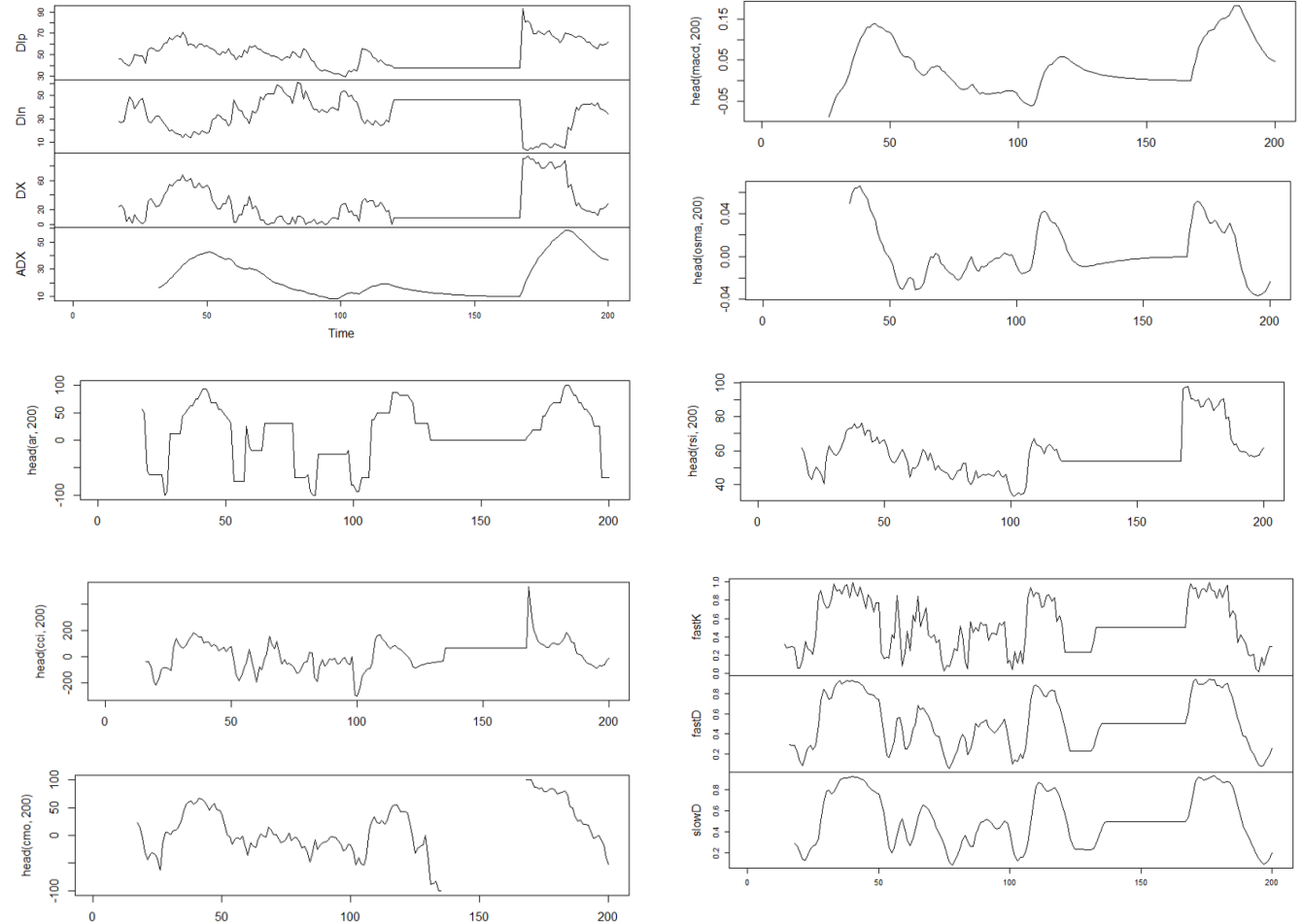
Встановлено напрям руху процесу. Розв'язується задача класифікації.

Результат – короткостроковий прогноз розвитку процесу.

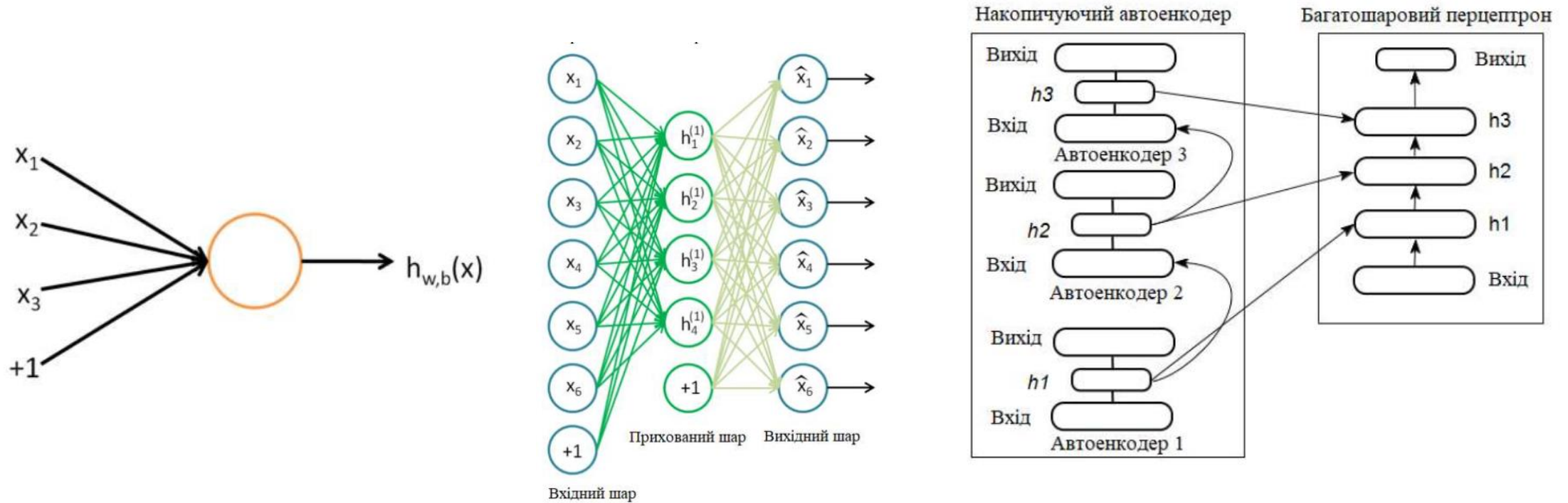
Побудова індексів для формування моделі

Для побудови характеристик використовувалися такі індекси:

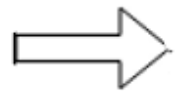
- Welles Wilder's Directional Movement Index - ADX(HLC, n) - 4 виводи
- aroon(HL, n) – 1 вивід
- Commodity Channel Index - CCI(HLC, n) – 1 вивід
- Chaikin Volatility - chaikinVolatility (HLC, n) – 1 вивід
- Chande Momentum Oscillator - CMO(Med, n) – 1 вивід
- MACD oscillator - MACD(Med, nFast, nSlow, nSig)
- OsMA(Med,nFast, nSlow, nSig) – 1 вивід
- Relative Strength Index - RSI(Med,n) – 1 вивід
- Stochastic Oscillator - stoch(HLC, nFastK=14, nFastD=3, nSlowD=3) – 3 виводи
- Stochastic Momentum Index - SMI(HLC, n = 13, nFast = 2, nSlow = 25, nSig = 9) – 2 виводи
- Volatility (по Yang and Zhang) – volatility (OHLC, n, calc="yang.zhang", N=96) – 1 вивід

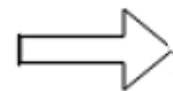
Модель у формі нейронної мережі (1)

Нейрон

Автоенкодер

Накопичуючий автоенкодер

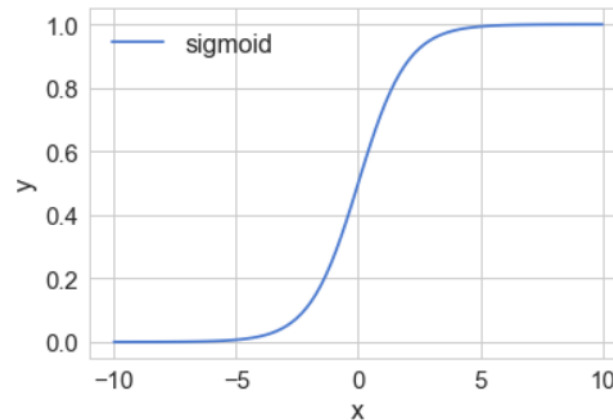
Модель у формі нейронної мережі (2)

- Дані на вході – вектор з ціни та побудованих характеристик
- Дані на виході – прогнозоване значення напрямку руху процесу.

$$\text{Input} = x \quad \text{Output} = f(Wx + b)$$

- Активаци́йна функція́ нейронів - СИГМОЇД

$$\sigma(x) = \frac{1}{1 + e^{-x}}$$

- Параметри мережі:
  - 3 прихованих шари по 5 нейронів

Модель у формі нейронної мережі (3)

Вартісна функція:
$$J = -\frac{1}{m} \sum_{i=0}^m \sum_{j=0}^n (y_j^{(i)} \log(a_j^{[2](i)}) + (1 - y_j^{(i)}) \log(1 - a_j^{[2](i)}))$$

де

a – дані на виході прихованого шару

y – вхідні дані на шар

n – кількість класів

m – кількість прикладів

Вартісна функція з регуляризацією:

$$J = -\frac{1}{m} \sum_{i=0}^m \sum_{j=0}^n (y_j^{(i)} \log(a_j^{[2](i)}) + (1 - y_j^{(i)}) \log(1 - a_j^{[2](i)})) + \frac{\lambda_1}{m} (\|w_1\|_1 + \|w_2\|_1) + \frac{\lambda_2}{2m} (\|w_1\|_2^2 + \|w_2\|_2^2)$$

де

λ_1, λ_2 – коефіцієнти регуляризації

w_1, w_2 – ваги першого та другого прихованих шарів

Модель у формі нейронної мережі (4)

Алгоритм forward propagation:

$$z^{[1](i)} = W^{[1]}x^{(i)} + b^{[1]}$$

$$a^{[1](i)} = \sigma(z^{[1](i)})$$

$$z^{[2](i)} = W^{[2]}a^{[1](i)} + b^{[2]}$$

$$\hat{y}^{(i)} = a^{[2](i)} = \sigma(z^{[2](i)})$$

$$y_{prediction}^{(i)} = \operatorname{argmax}(a^{[2](i)})$$

де

x – дані, що надійшли до входу мережі

W – ваги шарів

b – зміщення шарів

σ – функція сигмоїд

y – результуючі дані

Модель у формі нейронної мережі (5)

Алгоритм backward propagation:

$$dz^{[2]} = a^{[2]} - y$$

$$dW^{[2]} = dz^{[2]} a^{[1]T} + \frac{\lambda_1}{m} \text{sign}(W^{[2]}) + \frac{\lambda_2}{m} W^{[2]}$$

$$db^{[2]} = dz^{[2]}$$

$$dz^{[1]} = W^{[2]T} dz^{[2]} * \sigma'(z^{[1]})$$

$$dW^{[1]} = dz^{[1]} x^T + \frac{\lambda_1}{m} \text{sign}(W^{[1]}) + \frac{\lambda_2}{m} W^{[1]}$$

$$db^{[1]} = dz^{[1]}$$

де

dz – похибка мережі на шарах

dW – дельта вагів

dz – дельта зміщення

σ' – похідна функції сигмоїд

Модель у формі нейронної мережі (6)

Оновлення параметрів мережі:

$$\theta = \theta - \alpha \frac{\partial J}{\partial \theta}$$

де

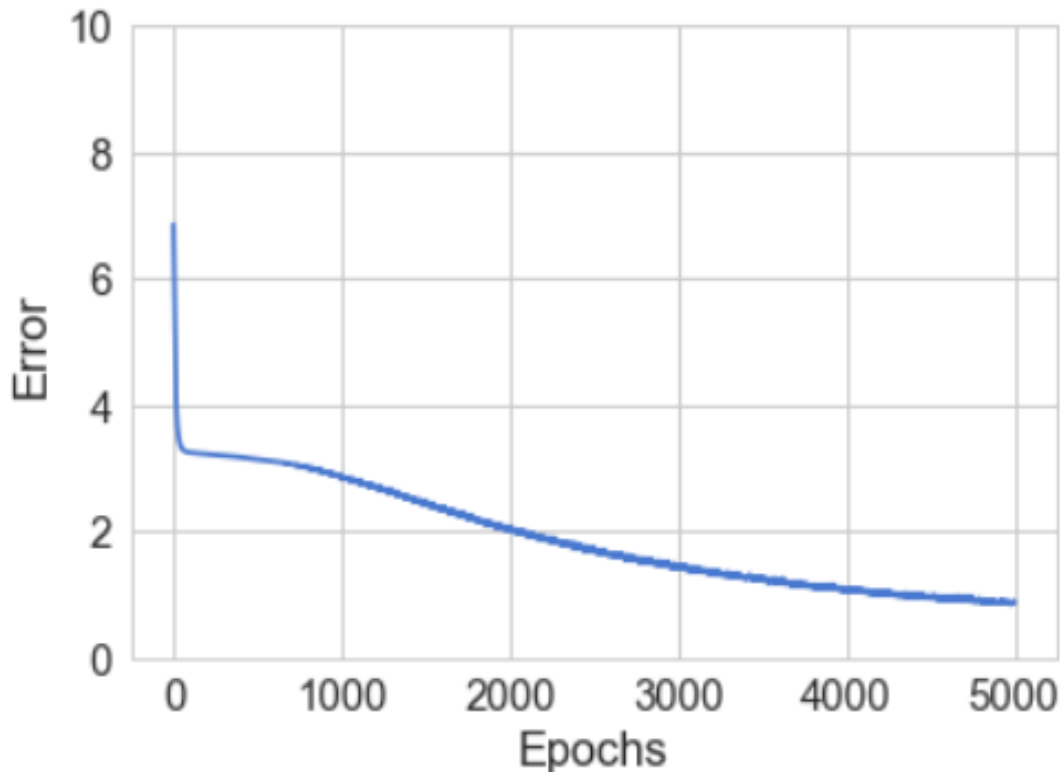
θ – параметр мережі (dW або db)

α – швидкість навчання

$\frac{\partial J}{\partial \theta}$ – дельта параметру (dW або db)

Модель у формі нейронної мережі (7)

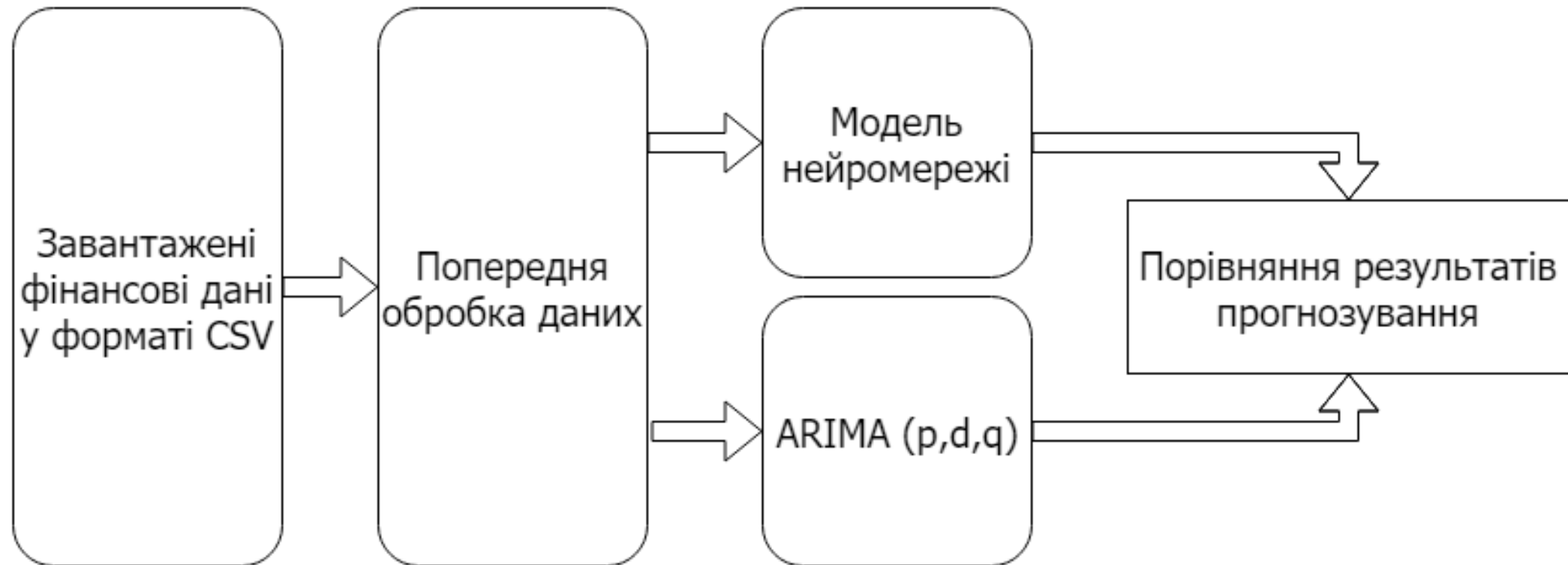
Зміна значення функції вартості з навчанням:

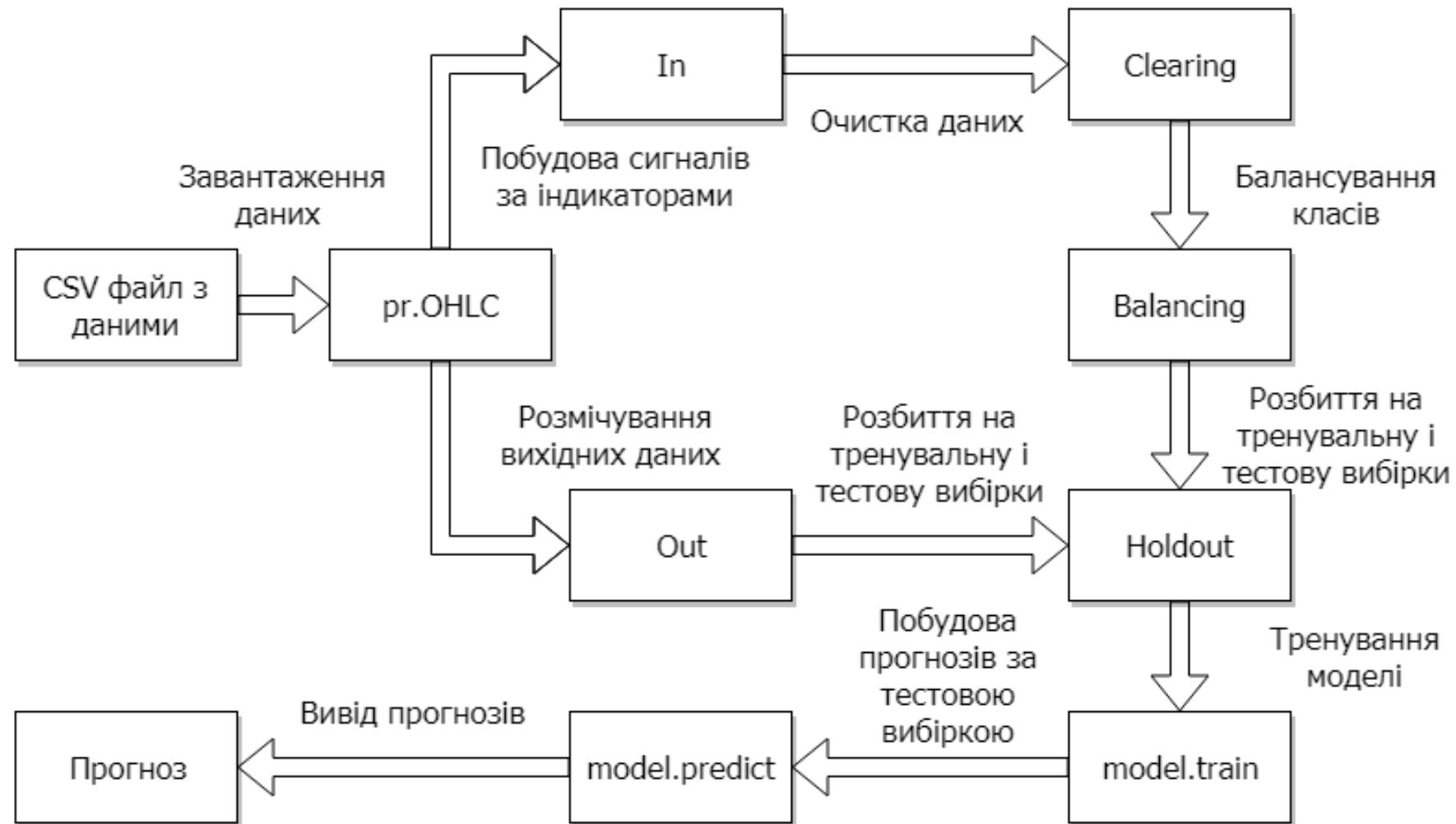
Особливості побудованої моделі:

- Час навчання на досліджуваних даних – 15 секунд.
  - Прогнозування в реальному часі
  - Можливість підбору параметрів
- Приймає на вхід часові ряди різного походження
- Модель у формі програмного модуля може бути використана як елемент складнішої програми

Загальний процес обробки даних

Структура створеного програмного модуля

Точність прогнозів за побудованою МОДЕЛЛЮ

Часовий ряд	Точність прогнозування	Результат отриманої стратегії	Результат ідеальної стратегії
Євро - Долар	76%	0,20%	0,85%
Британський Фунт - Долар	42%	-2,07%	4,02%
Японська Йена - Долар	48%	0,63%	3,22%
Долар - Біткойн	42%	-3,38%	1,77%
Нафта	61%	1,05%	-2,38%
Срібло	64%	-0,42%	-0,46%
Золото	64%	-2,05%	-0,9%
Apple	71%	0,06%	1,32%
Amazon	77%	0,51%	0,99%
Facebook	54%	-0,07%	1,31%
STOXX Europe 50	67%	1,6%	0,8%
S&P 500	45%	-0,3%	0,07%

Точність прогнозів за моделлю АРІКС

Часовий ряд	Точність прогнозування	Результат отриманої стратегії	Результат ідеальної стратегії
Євро - Долар	52%	-	-
Британський Фунт - Долар	54%	-	-
Японська Йена - Долар	53%	-	-
Долар - Біткойн	45%	-	-
Нафта	52%	-	-
Срібло	60%	-	-
Золото	57%	-	-
Apple	60%	-	-
Amazon	61%	-	-
Facebook	62%	-	-
STOXX Europe 50	59%	-	-
S&P 500	45%	-	-

Результати роботи

- Розглянуто методи, що використовуються в задачах прогнозування розвитку фінансових процесів.
- Обрана архітектура мережі, що за своїми характеристиками підходить для розв'язання поставленої задачі.
- Виконано порівняння джерел отримання фінансових даних.
- Програмно реалізована підготовка даних, їх розмічування, побудова та навчання моделі.
- Виконано порівняння отриманих результатів з результатами за моделлю АРІКС.

Публікації

- Результати роботи доповідались на III Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Глобалізація напрямів формування промислового потенціалу в умовах постіндустріальних трансформацій», яка проходила 4 квітня 2018 року в Києві.

Дякую за увагу!